

Försvarsdepartementet
Rättssekretariatet
103 33 Stockholm

Remissvar angående Ds 2025:6 - En ändamålsenlig hantering av tillstånd och tillsyn av explosiva varor

Er beteckning Fö2025/00256

Inledning

Vi välkomnar arbetet med att skapa en mer ändamålsenlig tillståndshantering och tillsyn av explosiva varor, och vi delar regeringens uppfattning om att det är av yttersta vikt att förhindra att explosiva varor hamnar i orätta händer. Samtidigt anser vi att de föreslagna förändringarna inte tar tillräcklig hänsyn till de praktiska och ekonomiska konsekvenserna för laglydiga verksamheter. Nedan lämnar vi skarpa synpunkter på de delar av förslaget som riskerar att skapa betydande problem för seriösa aktörer i branschen.

1. Sekretess i tillstånds- och tillsynsärenden

Vi har principiellt inget emot att införa sekretess i tillstånds- och tillsynsärenden, men vi ser en stor brist i hur denna sekretess ska tillämpas. Hur ska en myndighet kunna bedöma om en uppgift kan leda till brottslig användning? Den nuvarande formuleringen är vag och lämnar utrymme för godtyckliga och inkonsekventa beslut. Vi menar att ett förtydligande av vilka kriterier som ska gälla för att en uppgift ska omfattas av sekretess, och hur samverkan mellan relevanta myndigheter ska ske utan att förhindra nödvändig insyn för branschen.

Enligt nu gällande regler ska s.k. deltagare godkännas med andra ord görs en säkerhetskontroll av berörd person. De som handlägger (främst MSB, kommunen och polisen) av ärende rörande explosiva varor kan få tillgång till uppgifter som är belagda med sekretess. Inte bara beträffande ett enskilt ärende. Det är därför viktigt att dessa personer kontrolleras på samma sätt som de s.k. deltagarna. Detta måste med klarhet framgå så att det inte är upp till varje enskild myndighet att avgöra denna fråga.

2. Anmälningsskyldighet för användning av explosiva varor (18 a §)

Den föreslagna anmälningsskyldigheten, som kräver att en anmälan görs minst fem arbetsdagar innan användning eller förvaring påbörjas, är orealistisk och skapar omfattande problem. Bergsprängningsarbeten måste ofta ske med kort varsel, till exempel vid felaktigt projekterade schaktarbeten. Om en kommun genomför ett VA-projekt och det oväntat upptäcks berg i marken, kan detta arbete normalt utföras inom loppet av timmar. Med de nya reglerna kommer entreprenörer med personal och maskiner att tvingas stå still i fem dagar, vilket skapar orimliga förseningar och kostnader för hela entreprenadkedjan.

Eftersom MSB är bemyndigat att föreskriva om undantag för anmälningsskyldigheten, borde det redan i lagtexten tydliggöras under vilka förhållanden undantag ska kunna beviljas. Det är oacceptabelt att en sådan avgörande fråga lämnas öppet för framtida myndighetsbeslut utan tydliga ramar.

3. Återkallelse av tillstånd och spårbarhet av explosiva varor (20 §)

Förslaget att ett tillstånd ska kunna återkallas om tillståndshavaren "inte har kunnat redovisa för de explosiva varor som hanteras" är rättssäkerhetsmässigt mycket problematiskt. Sprängmedel försvinner till sin natur vid användning, och det är en omöjlig uppgift för tillståndshavare att garantera att varje enskild enhet kan redovisas.

Vid all lagerhållning uppstår naturliga differenser, och det är oklart vad som menas med att "inte kunna redovisa". Det borde preciseras under vilka omständigheter en brist i registerföringen ska anses vara så allvarlig att den motiverar ett återkallande av tillståndet. Det är orimligt att enstaka eller små administrativa fel ska kunna föranleda så drastiska konsekvenser för verksamheter.

4. Kommunens roll vid återkallelse av tillstånd

Vi anser att en kommun aldrig självständigt ska kunna återkalla ett tillstånd utan samråd med MSB. Eftersom MSB enligt förslaget får ett större ansvar för kommunernas tillståndshantering och tillsyn, är det inkonsekvent att återkallelsebeslut ska fattas utan att MSB är involverat. Ett mer rättssäkert system vore att en kommun, vid misstanke om brister, ska vara skyldig att anmäla detta till MSB, som sedan får genomföra en objektiv prövning innan något tillstånd kan återkallas.

5. Tydligare riktlinjer för aktsamhetskravet och registerhållning

Aktsamhetskravet i LBE är oacceptabelt vagt. Det är orimligt att tillståndshavaren i praktiken ges ett strikt ansvar, vilket skulle innebära att verksamhetsutövaren alltid hålls ansvarig oavsett om ett brott begås av en tredje part eller om till exempel en anställd manipulerar registerföringen. Detta gör det i praktiken omöjligt att bedriva en verksamhet med sprängmedel.

Vi kräver att det förtydligas vilka krav som ställs för att en tillståndshavare ska anses ha fullgjort sitt ansvar. Särskilt vad gäller registerhållning måste det anges vid vilka brister som sanktioner kan aktualiseras och att mindre avvikelser inte kan ligga till grund för drastiska åtgärder.

6. Deltagare

Vad en s.k. deltagare är finns inte närmare beskrivet i befintlig lagstiftning eller i förarbeten till denna. För närvarande överlåter man till aktuellt företag att göra bedömningen. MSB har tydligen uppfattningen att man måste vara i fysisk kontakt med den explosiva varan för att vara deltagare. I lagen talas även om överföring, import och export. Företagen har i de flesta fall, dock inte alla, bedömt att personer som är inblandade i överföring, import och export är att anse som deltagare. Dessa personer har en god överblick över hur explosiva varor transporteras i Sverige, Det vore därför helt nödvändigt att innebörden av begreppet deltagare klargörs.

7. Tillståndsprövning explosiva varor

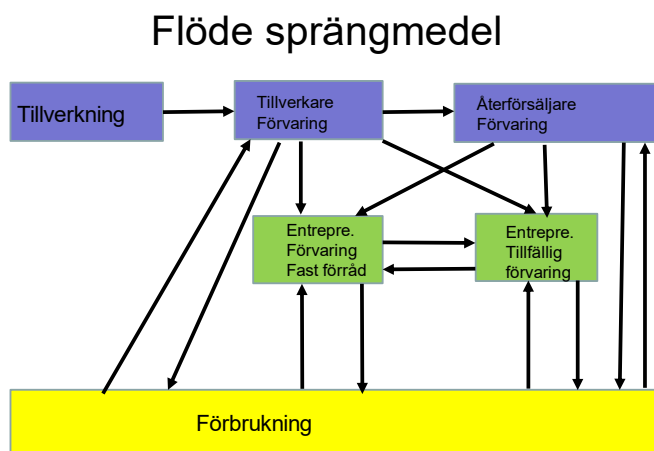
Förutom det som nämns i bilaga 1 kan vi konstatera att olika Förvaltningsrätterna gör olika bedömningar i likartade för att inte säga helt lika ärenden. Dessutom varierar kostnaderna för likartade tillstånd över landet bl.a. beroende på att tillståndsmyndigheterna ställer olika krav/gör olika tolkningar av reglerna. I Norge sker idag tillståndsprövning av DSB (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap) genom att använda modern teknik. **Därför anser vi att tillståndsprövningen för explosiva varor ska ske av MSB.**

Vilka fördelar finns då med en tillståndsprövning av MSB.?

1. Vad som krävs för en tillståndsansökan blir lika över landet.
2. Tillståndsprövningen kommer att göras av en person med kompetens.
3. Resurser frigörs hos kommunerna.
4. Tillståndsprövning blir mer rättssäker.
5. Kostnaden för ett tillstånd blir lika över landet.
6. Eventuella överklaganden kommer att hanteras av samma domstol som därmed kan bygga upp en god egen kompetens angående LBE.
7. Det nationella tillståndsregistret NATEV (Nationellt tillståndsregister för explosiva varor) kommer att vara uppdaterat eftersom det bara blir MSB som är tillståndsmyndighet.
8. Ett antal förändringar i lagstiftningen som utredaren föreslår kan utgå.
9. Förståelsen för lagstiftningen kommer att öka.
10. Den allmänna rättssäkerheten blir bättre.

8. Personligt behörighetsbevis explosiva varor

Hantering av explosiva varor innehåller ett antal olika moment. Det är viktigt att alla moment fungerar dvs. ingen länk i kedjan får falla. Nedanstående bild visar en principskiss över flödet av explosiva varor.

Explosiva varor kan antingen tillverkas i Sverige, överföras till Sverige eller importeras till Sverige. Transport av farligt gods är undantaget från Lagen om brandfarliga och explosiva varor (LBE). Det betyder t.ex. att transporten från tillverkare till förråd eller från tillverkare till återförsäljare eller från tillverkare till förbrukningsstället inte omfattas av LBE. Det är viktigt att mottagaren av den explosiva varan innehar ett giltigt tillstånd och är godkänd enligt LBE som deltagare. Med andra ord mottagaren måste på något sätt kunna uppvisa någon form av behörighet. Det naturliga sättet att göra det är enligt vår uppfattning att utfärda ett behörighetsbevis/"körkort". Ett behörighetsbevis som ska finnas registrerat i ett nationellt register liknande NATEV.

Utredaren har som invändning angett att det idag inte finns en utbildning för deltagare mm som godkännandet kan kopplas till. Branschen, BEF och KCEM, är beredda att ta fram och bedriva grundläggande utbildningar för olika typer av personer som ska lämplighetsprövas så att detta inte skall vara ett hinder för att ge ett personligt behörighetsbevis.

9. LBE § 15 a

Denna nya paragraf kommer att vara helt värdelös om inte den som tar mot underrättelsen ger någon form av rapportering tillbaka till den som har lämnat underrättelse. När det gäller s.k. sprängämnesprecussor har rapportering tillbaka lyst med sin frånvaro.

10. LBE § 25

I grunden håller vi med att överträdelser ska anmälas. Emellertid så kan det bli betungande för rättsväsendet om även mindre överträdelser t.ex. att det förvaras något enstaka kilo sprängämne i ett förråd. I sådana fall har tillsynsmyndigheten andra instrument att ta till som kan leda till omedelbar rättelse. Dessutom kommer det bli onödiga arbetsinsatser för berörd verksamhet om en mindre överträdelse måste anmälas.

Slutsats

Vi ser brister i de föreslagna förändringarna och att dessa åtgärdas innan lagstiftningen går vidare. Lagförslaget vittnar tydligt om en bristande förståelse för det praktiska arbetet med sprängning och vad som faktiskt har betydelse ur säkerhetssynpunkt. Dessutom präglas det av en övertro på administrativa åtgärder och byråkrati. Lagförslaget innebär i allt väsentligt en ökad administrativ börda för såväl företag som myndigheter som inte kommer att leda till en ökad säkerhet runt sprängningsarbeten och hantering av explosiva varor. BEF har vid flera tillfällen lämnat konkreta förslag på vilka förändringar som skulle leda till ökad säkerhet. Lagstiftningsarbetet borde fokusera på att införa dessa förslag, snarare än de nu aktuella. Lagstiftning måste vara proportionerlig, rättssäker och får inte i onödan försämra förutsättningarna för laglydiga aktörer. En stor del av de problem som har uppstått kan härledas till den kompetensbrist som råder inom många av kommunernas räddningstjänster. Vi ser dock begränsade möjligheter att åtgärda detta enbart genom exempelvis ett utökat föreskriftsarbete från MSB. Problematiken är mer omfattande och kräver en bredare ansats än de åtgärder som hittills föreslagits.

Med vänlig hälsning

Johan Petri
VD KCEM